

Nr 82.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande åt stadsplanelagda samhällen på landet av lättnad i dem åvilande bördor för väg- och gatuhållning.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 105 av herr *Johanson, Karl August, m. fl.* och II: 172 av herr *Werner i Hultsfred m. fl.*, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående den omfattning, vari gatuhållningen inom stadsplanelagda samhällen på landet må bekostas såsom allmän väghållning, och angående sådana åtgärder i övrigt som kunna bereda dessa samhällen skälig lättnad i dem åvilande bördor för väg- och gatuhållningen.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden över motionerna från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, svenska vägstyrelsernas förbund och 1935 års vägsakkunniga.

Sakkunniga för utredning av frågan om ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet. Såsom direktiv för dessa sakkunnigas arbete gäller enligt statsrådsprotokollet för den 25 november 1938 bland annat följande:

Statens utgifter för väghållningen, inberäknat bidragen till städerna, hade under budgetåren 1933/34—1937/38 ökat med 50 %. Med hänsyn därtill att vägskatten under denna tid utgjort ungefär samma belopp, innebure nyssnämnda stegring av statens utgifter för väghållningen även att statens relativa andel av väghållningsbördan väsentligt stegrats. På grund av de stegrade belopp vägväsendet sålunda kostade samhället vore det av största vikt, att detta handhades på det mest rationella sätt. Ur synpunkten att väghållningen numera icke kunde betraktas som ett ortsintresse utan finge i likhet med övriga viktiga kommunikationsmedel anses vara ett allmänt intresse, bleve det av ökad betydelse, att väghållningsbördan fördelades i möjligaste mån jämnt över hela landet. Den förändring av vägtrafikens karaktär, som skett, ökade jämväl betydelsen därav att vägarna i olika delar

av landet hölles i ett i förhållande till trafikmängden någorlunda likartat skick. Den önskvärda enhetligheten skulle lättare kunna åstadkommas, om skötseln av de allmänna vägarna befunde sig i en hand. Att såsom 1929 års vägsakkunniga föreslagit i fråga om vägbyggnadsverksamheten förstatliga väghållningen beträffande blott en del av de allmänna vägarna, de s. k. huvudvägarna, torde icke vara en praktisk lösning. En sådan ordning syntes komma att komplicera i stället för förenkla organisationen för den allmänna väghållningen. Det vore å andra sidan klart, att de lokala intressena icke helt kunde avkopplas från inflytande på vägväsendet. Det torde därför, även om vägväsendet förstatligades, vara nödvändigt att lämna de lokala synpunkterna möjlighet att framträda och göra sig gällande i rådgivande syfte. I fråga om städernas väg- och gatuhållning syntes i berörda hänseende icke någon ändring böra vidtagas, utan städerna torde fortfarande böra vara väghållare inom sina områden med möjlighet till statsbidrag till de för automobiltrafiken viktiga lederna. I den mån anledning kunde visa sig uppkomma till förändring i gällande grunder för statsbidrag till städerna, syntes även detta spörsmål kunna upptagas till behandling. Ifrågavarande utredning torde sålunda böra omfatta frågan om statens fullständiga övertagande av den allmänna väghållningen på landet. Utredningen torde vidare få avse frågan om behövlig organisation för statens handhavande av väghållningen. Frågan om det lokala intressets medverkan vid vägfrågornas lösning torde få övervägas och i samband därmed spörsmålet om på vilket sätt och genom vilka organ ortssynpunkterna skulle göras gällande.

Genom vägväsendets fullständiga förstatligande löstes frågan om vägskattebördans utjämning. Spörsmålet om någon speciell vägs katt vidare skulle uttagas, sedan staten helt övertagit den allmänna väghållningen, syntes icke böra ingå i här åsyftade utredning. Under utredningen torde samråd böra äga rum med kommunalskatteberedningen.

Under utredningen torde även få tagas under omprövning, i vilken mån en revision av lagstiftningen rörande det allmänna vägväsendet i övrigt behövde företagas på grund av de förslag vilka komme att framläggas i huvudfrågan.

1935 års vägsakkunniga — tillkallade enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 juni 1935 för verkställande av utredning och avgivande av förslag i fråga om ny lagstiftning beträffande enskilda vägar, om förutsättningarna för bidrag av allmänna medel till det enskilda vägväsendet och om principerna för bidrag till det allmänna gatu- och vägväsendet jämte därmed sammanhängande spörsmål — ha den 2 januari 1939 avgivit betänkande angående grunder för intagning av enskilda väg till allmänt underhåll ävensom angående statsbidrag till enskilda vägar (statens off. utredn. 1939: 1).

I proposition nr 212 till årets riksdag angående statsbidrag till enskilda vägar har Kungl. Maj:t upptagit vägsakkunnigas förslag i detta avseende. Enligt propositionen skall sålunda bidrag av statsmedel kunna lämnas dels till byggande av enskilda vägar (byggnadsbidrag) och dels till underhåll av

och vinterväghållning å enskilda vägar (underhållsbidrag). Från denna bidragsverksamhet undantages emellertid väg inom stad eller samhälle på landet, för vilket stadsplanelagens bestämmelser för stad skola lända till efterrättelse, såvitt angår område, där stadsplan fastställts.

Med avseende på förslaget om åstadkommande av enhetliga grunder för enskild vägs förvandling till allmän har föredragande departementschefen samtidigt anfört, att detta nära sammanhänger med den pågående utredningen om förstatligande av den allmänna väghållningen på landet, och på grund därav icke ansett sig böra nu föreslå någon särskild åtgärd i anledning av de sakkunnigas förslag. Emellertid har departementschefen därvid förutsett, att länsstyrelserna, innan berörda utredning om vägväsendets förstatligande slutförts, iakttaga återhållsamhet vid meddelande av beslut om intagning av enskild väg till allmänt underhåll.

Beträffande vägsakkunnigas förslag i sistberörda hänseende torde här antecknas följande: De sakkunniga anföra, att en uttömmande reglering av hit hörande spörsmål icke därmed givits. Någon fullt säker norm för tillrättläggande av rådande missförhållanden kunde enligt de sakkunnigas uppfattning dylika anvisningar ej innebära. Att det vore inom det organisatoriska området, som lösningen av problemet måste sökas, framstode för de sakkunniga såsom ganska säkert. Skulle en omorganisation vidtagas, torde vara klart, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen borde i en eller annan form beredas inflytande på ärendenas avgörande. En så pass omfattande organisatorisk förändring sammanhängde även intimt med ett annat spörsmål, som för närvarande gjorts till föremål för särskild undersökning genom tillkallade sakkunniga, nämligen frågan om ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet. Med hänsyn särskilt härtill anse de sakkunniga det icke vara lämpligt att i förevarande sammanhang genomföra någon förändring i gällande organisation av vägväsendet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i ärendet anfört följande:

Enligt vad motionärerna anföra skulle länsstyrelserna i allmänhet vara alltför återhållsamma i fråga om gators indömande till allmänt underhåll, varigenom många samhällen blivit mycket klen tillgodosedda i detta avseende. Härtill vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhålla, att någon utredning om denna länsstyrelsernas tillämpning av gällande bestämmelser icke synes erforderlig, då ju samhälle, som anser sig missgynnat, har möjlighet att anföra besvär hos Kungl. Maj:t. Så har också skett i åtskilliga fall, varom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillåter sig hänvisa till regeringsrättens årsbok för senare år.

Då det emellertid icke torde kunna bestridas, att stadsplanlagda samhällen på landet ofta hava en väghållningsbörda, som får anses mycket tyngsamt och då en utjämning härutinnan självfallet får anses önskvärd, synes en utredning av den art, motionärerna åsyfta, kunna vara motiverad.

Med hänsyn till att frågan om förstatligande av vägväsendet på landet är under utredning kan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke förorda motionärernas förslag, att nu ifrågavarande spörsmål skulle vid sidan härom göras till föremål för särskild behandling.

Därest utredning i nu förevarande ämne anses böra komma till stånd, synes densamma lämpligen böra uppdragas åt de sakkunniga, som syssla med frågan om vägväsendets förstatligande.

Svenska vägstyrelsernas förbunds utlåtande lyder:

Olika uppfattning om i vilken utsträckning tätt bebyggda samhällens gator och vägar skola anses vara för allmänna samfärdseln erforderliga trafikleder kommer med all sannolikhet att alltid förefinnas. En närmare undersökning av den fråga motionärerna framfört torde dock vara av värde, varför förbundet för sin del anser att en förutsättningslös utredning bör komma till stånd.

Då emellertid Kommunalskatteberedningen begärt utredning betr. vägväsendets förstatligande just i avsikt att utröna huruvida en jämnare fördelning av vägskattebördan härigenom kunde åvägabringas, synes det förbundet lämpligast att den utredning, vilken motionärerna nu begära, utföres i samband med denna undersökning. Svenska vägstyrelsernas förbund vill därför föreslå att frågan hänskjutes till 1938 års sakkunniga ang. vägväsendets förstatligande.

1935 års vägsakkunniga ha anfört följande:

De sakkunniga vilja icke förneka, att väghållningsbördan för de stadsplanlagda samhällena på landet i många fall är betungande. Dessa samhällens innevånare ha nämligen icke endast att betala vägskatt i samma utsträckning som befolkningen på den kringliggande egentliga landsbygden utan därjämte att själva bekosta väg- och gatuhållningen beträffande sådana trafikleder inom samhällena, som icke ansetts vara av den betydelse för den allmänna samfärdseln, att de intagits till allmänt underhåll.

Enligt motionärernas uppfattning ha vägarna i de stadsplanlagda samhällena icke intagits till allmänt underhåll i den utsträckning som jämlikt motiven till 1934 års lag om allmänna vägar varit avsedd. Föreligga härutinnan missförhållanden, torde emellertid dessa kunna undanröjas utan någon särskild utredning genom sakkunniga. Det står nämligen det samhälle, som anser sina anspråk beträffande den allmänna väghållningen icke bliva vederbörligen tillgodosedda av vederbörande länsstyrelse, fritt att underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Huruvida särskilda åtgärder i övrigt nu böra vidtagas för att bereda ifrågavarande samhällen lättnad i deras bördor för väg- och gatuhållningen, kan vara föremål för olika uppfattning och därför måhända kräva en allsidig utredning. Beträffande dessa samhällens skyldighet att jämlikt 17 § allmänna väglagen inom område, för vilket stadsplan blivit fastställd, utan kostnad för vägdistriktet tillhandahålla mark, som erfordras för byggande av allmän väg, må erinras, att utredning pågår genom de sakkunnigas försorg.

Med hänsyn till den nyligen påbörjade utredningen av frågan om ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet synes det de sakkunniga för närvarande knappast lämpligt att vid sidan av denna utredning och innan resultaten av densamma föreligga igångsätta ytterligare särskilda undersökningar som beröra vägväsendet på landet. I samband med sistnämnda utredning skulle emellertid ifrågavarande spørsmål kunna upptagas till övervägande.

Med anledning av motionen II: 194 vid 1936 års riksdag avlät riksdagen i enlighet med jordbruksutskottets hemställan (utlåtande nr 70) skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i anslutning

till vad utskottet anfört om ändring i skyldigheten enligt 17 § i 1934 års väglag för köping och annat samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, att kostnadsfritt tillhandahålla vägmark samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Såsom framgår av vägsakkunnigas ovan intagna yttrande pågår nu den i nämnda riksdagsskrivelse begärda utredningen genom de sakkunnigas försorg.

Såsom motionärerna framhållit förefinnas vissa missförhållanden i fråga om de stadsliknande samhällenas väg- och gatuhållningsskyldighet. Särskilt kommer härutinnan i betraktande, att enhetliga grunder ej tillämpas, när det gäller förändring av trafikled inom dylikt samhälle till landsväg, och att praxis är ojämn även beträffande sådana spörsmål, som röra erforderlig vägbredd, vägbeläggning, gångbanor och dylikt. Vägdistrikten ha på grund härav kommit att i mycket olika omfattning hålla trafikleder, varom här är fråga. En väl snäv uppfattning om möjligheterna att tillgodose den allmänna samfärdsels behov i förevarande hänseenden synes i vissa fall ha kommit till uttryck i berörda praxis, med påföljd antingen att väghållningen icke blivit nöjaktigt ordnad eller ock att samhällena nödgats på egen bekostnad fylla vad som brustit och därigenom drabbats av alltför tyngande väg- och gatuhållningsbördor.

Utskottet.

Det synes utskottet angeläget, att åtgärder vidtagas för rättelse i berörda förhållanden.

Vad angår samhällenas kostnader för gator, vilka befinnas icke bära hållas såsom allmänna vägar, och frågan om statsbidrag till dessas bestridande, så är detta en angelägenhet, som står i närmare samband med Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående statsbidrag till enskilda vägar, vadan utskottet icke har anledning att yttra sig därom.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I:105 och II:172 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vad utskottet anfört rörande den allmänna väghållningen inom stadsliknande samhällen måtte föranleda vidtagande av de åtgärder, som kunna finnas påkallade.

Stockholm den 25 maj 1939.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.